

Kant i la geografia

“Els negres naixen blancs, a excepció de les parts genitals i d'un anell al voltant del melic, que són negres. Des d'aquestes parts, el color negre s'escampa per tota la resta del cos al llarg del primer mes.”

Imaginen que a vostès els cau a les mans un llibre antic o modern, i l'obren a l'atzar i comencen a llegir: *“Els negres naixen blancs, a excepció de les parts genitals i d'un anell al voltant del melic, que són negres. Des d'aquestes parts, el color negre s'escampa per tota la resta del cos al llarg del primer mes.”* Probablement pensaran que una curiositat tan fantasiosa només pot ser obra d'algun monjo medieval, d'un autor xinès o vés a saber de qui. No d'algué que escrivia i publicava a l'Europa del Segle de les Llums, racional, il·lustrada, etcètera. Si no fóra pel títol d'aquest article, ni vostès ni jo mateix hauríem sospitat que això ho va escriure don Immanuel Kant. Això i moltes coses per un estil. El senyor Kant, aquell individu de vida tan metòdica que la bona gent de Königsberg posava en hora els rellotges quan el veien passar camí de casa o de la universitat, va publicar el 1781 la *Crítica de la raó pura*, i els anys següents les altres dues *Crítiques*, de la raó pràctica i del judici, que li han donat el lloc que ocupa en la història del pensament, i tot això. Ara mateix, sembla que torna a haver-hi filòsofs neokantians, cosa que s'esdevé de tant en tant d'ençà de més de dos segles, de la mateixa manera que sempre n'hi haurà de neoristolòtics o de neoplatònics, i sempre n'hi ha hagut. El problema és que Kant, de la mateixa manera que Aristòtil, es va interessar, diríem, per massa matèries que no eren del seu ofici de crític de les raons. I llavors –com a mi de tant en tant– li va passar el que li va passar.

Abans de les *Crítiques* el senyor Kant, que ensenyava també geografia a la seua ciutat alemanya de Königsberg –no podia imaginar que dos-cents anys més tard seria russa i es diria Kaliningrad– havia publicat obres com *“Concepció nova del moviment i del repòs”*, *“Sobre si la terra envelleix”*, *“Sobre els tremolors de terra i els vents”*, *“Història universal i teoria del cel”*, *“Consideracions sobre l'optimisme”*, i algunes altres amb títols igualment sorprenents i deliciosos. Aquell home, segons sembla, s'interessava per tot: per l'astronomia i pels mals de panxa, per les alteracions de la rotació de la terra i pels moviments de l'ànima, pels rius d'Amèrica i pel concepte de quantitat negativa, per “la veritable avaluació de les forces vives” (*sic*: és el títol d'una obra, i no sé què vol dir) i pels

principis de la teologia natural. Almenys això pareix, segons expliquen els llibres que tinc a casa i que he consultat. Ara, però, ha aparegut en francès, sembla que traduïda per primera vegada, una obra més curiosa encara que es diu *“Geografia Física”*, i que és el text de les lliçons de don Manuel tal com les explicava als seus estudiants de les vores del Bàltic. Durant quaranta anys. De geografia, com a tal geografia i amb el mateix nom, sembla que abans de Kant se n'ensenyava molt poca, en cap lloc d'Europa. Potser això explica que el bon professor donara als seus alumnes informacions com aquesta: *“Els habitants de la Nova Holanda tenen els ulls mig tancats, no poden veure de lluny sense doblegar el cap endarrere sobre l'esquena. Agafen aquest hàbit a causa de les nombroses mosques que els volen sempre pels ulls.”* O com aquesta pura delícia de la geografia humana o de l'etnografia: *“A les vores del riu Gàmbia la gent té el nas esclafat; pren aquesta forma perquè les mares porten els infants a l'esquena mentre treballen.”* Llegint açò no puc deixar de recordar, emocionat, els textos del meu vell Heròdot. Però Heròdot no era professor d'una universitat europea del segle de les llums i del racionalisme.

Afirma don Manuel, amb tota la innocència del món: *“La humanitat assoleix la més alta perfecció en la raça dels blancs. Els indis grocs (sic) ja tenen menys talent. Els negres estan situats molt més baixos, i a baix del tot es troba una part dels pobles americans.”* Pura il·lustració, pura raó. Pura candidesa del filòsof que, com els seus avantpassats grecs o romans o medievals, recollia, sense crítica de la raó pràctica ni pura ni del judici, tota la informació de qualsevol tipus i origen que li arribava a l'orella. I el resultat –després de passar, segons assegura ell mateix, per consideracions de la química, la física, les matemàtiques i el criteri filosòfic– es convertia en lliçons de geografia. De manera que, llegint textos com aquest i recordant les coses que arribaven a creure el comte Buffon, l'impresentable Voltaire, el pobre Rousseau i els esperits més forts de l'Enciclopèdia, no deixa de ser admirable que d'aquella gent i d'aquells anys vinguem en línia recta els europeus tan informats, tan raonables i tan políticament correctes de dos segles més tard.